

Älgstammens ålderssammansättning och reproduktion i Saxmarken - Hållnäs

Foto: Magnus Nyman

mars 2005

Bakgrund

Som ett led i att bygga upp en lokal älgförvaltning har jägarna i Saxmarken och Hållnäs ÄSO samlat information om fällda älgar under flera års höstjakter. För Saxmarken är det sjätte året i rad. Tidigare har resultat presenterats separat för de båda områdena men från och med jaktåret 2004/2005 kommer material att sammanställas gemensamt för båda områdena. Sammanslagningen har fördelen att den ger säkrare statistik beroende på att ett större material kan samlas in. Dessutom ger sammanslagningen bättre geografisk uppdelning i de förvaltningsområden som är under uppbyggnad i norra Uppland (se www.upplandjakt.se för områdets geografiska avgränsning). Fortsättningsvis i texten benämns området för Hållnäs.

Avsikten med att upprätta större förvaltningsområden är:

- att jägare och markägare erbjuds bättre underlag när avskjutningsplaner skall upprättas.
- att säkrare kunna följa utvecklingar i åldersfördelning, kalvproduktion, slaktvikter och hornutveckling.
- att bygga älgförvaltningen på en biologiskt mer tillförlitlig grund.

Foto: Magnus Nyman

Beskrivning av älgstammen i Hållnäs

Resultaten baseras på analyser av 109 älgar som fällts i området under jaktåret 2004/2005. Ett antal älgar har inte kompletta uppgifter (se bifogad bilaga).

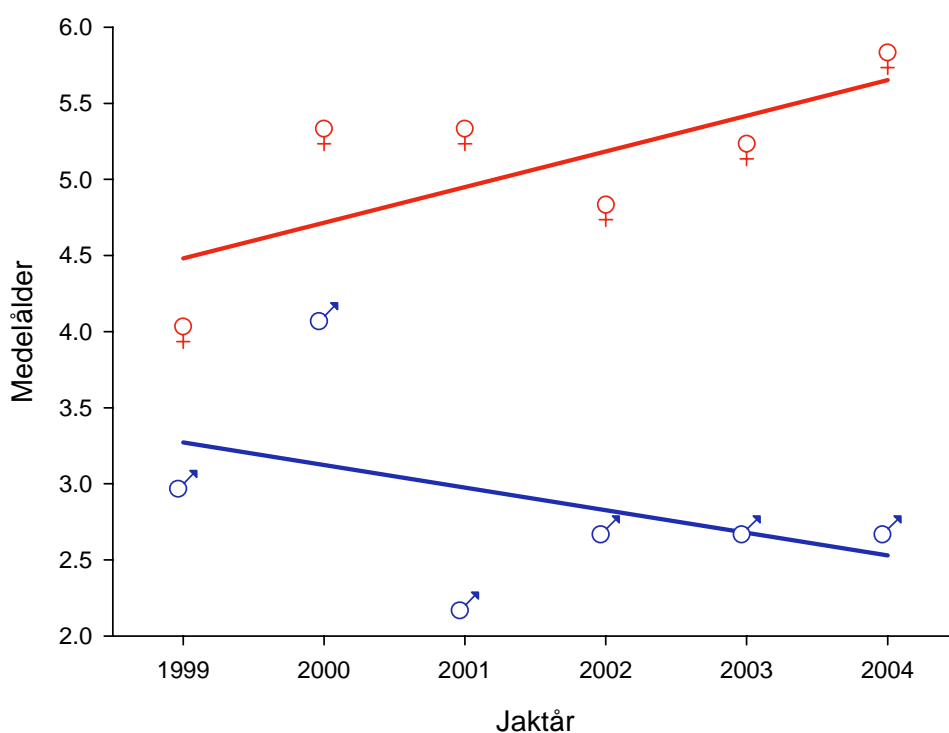
Tabell 1 ger en sammanställning av medelvärden för slaktvikter, reproduktion, och ålder. Av tabellen framgår att korna i Hållnäs har en högre medelålder i jämförelse med tjurarna. Detta är ett vanligt förhållande generellt över Sverige. Det finns en trend att korna blir allt äldre och att tjurarna blir allt yngre (figur 1). Under de senaste fem åren har den genomsnittliga medelålderskillnaden (kalvar ej medräknade) ökat från drygt ett år till tre år.

Den genomsnittliga reproduktionen är jämförelsevis god och visar en tendens att öka efter att ha varit i en svacka 2001 och 2002 (figur 2). Det i figur 2 beskrivna sambandet är dock inte statistiskt säkerställt. Därför bör man inte fatta några avskjutningsbeslut utifrån reproduktionsutvecklingen. En liknande tendens kan skönjas i slaktviktsutvecklingen hos vuxna kor (figur 3). Även detta resultat kan inte säkerställas med hjälp av statistiska analyser. Däremot kan både reproduktions- och slaktviktsutvecklingen delvis förklaras av en ökande medelålder bland korna (se figur 1).

Tabell 1. Utveckling av medelåldrar, slaktvikter, reproduktion och taggantal i Saxmarken - Hållnäs under fem år.

Jaktår:	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Medelvärden
Kor							
Medelålder utan kalv (år)	4.0	5.3	5.3	4.8	5.2	5.8	4.9
Slaktvikt utan kalv (kg)	151	149	149	125	146	156	148
Slaktvikt kalvar (kg)						62	62
Reproduktion	1.00	1.12	0.89	0.74	1.26	1.18	1.02
Tjurar							
Medelålder utan kalv (år)	3.0	4.1	2.2	2.7	2.7	2.7	2.8
Slaktvikt utan kalv (kg)	155	177	158	161	165	145	160
Slaktvikt kalvar (kg)						63	63
Taggantal	3.8	5.3	3.3	4.1	4.0	3.3	3.8

Medelåldersutveckling i Hållnäs

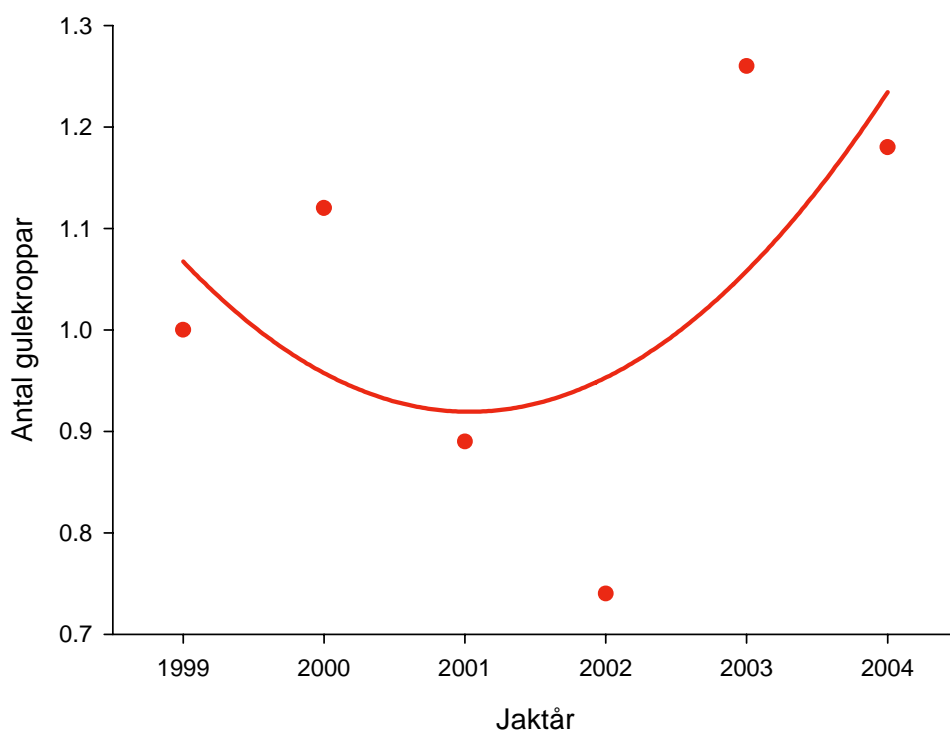

Figur 1. Åldersutvecklingen bland vuxna kor (röda symboler) och tjurar (blå symboler) i Hållnäs under de fem senaste jaktåren (1999 – 2004).

Ålder

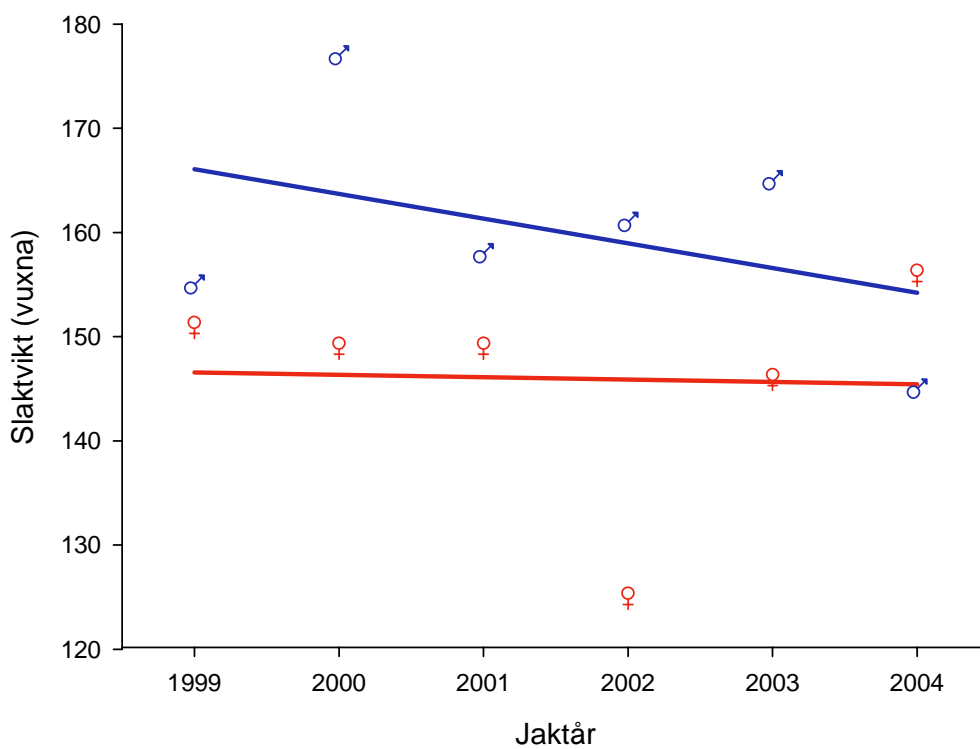
Den lägre medelåldern bland tjurarna i Hållnäs återspeglas också i åldersfördelningen (figur 4 & 5). Liksom tidigare år var mer än hälften av alla älgar som fälldes under 2004 ett eller två år gamla. Det saknas fortfarande riktigt gamla tjurar i jaktmaterialet. Ingen tjur var äldre än 10 år. Förhållandet är allmänt och beror på ett långvarigt, större jakttryck på tjurar i Hållnäs. Även bland fällda kor utgör ett- och tvååringar den största andelen men till skillnad från tjurarna förekommer fler äldre kor i avskjutningen. Det är ganska vanligt att det varje jaktår fälls kor som är mellan 10 – 20 år gamla. Detta beror på att man är mer restriktiv vid tilldelningen av kor och att äldre kor löper större risk att bli skjutna.

Reproduktionen i Hållnäs

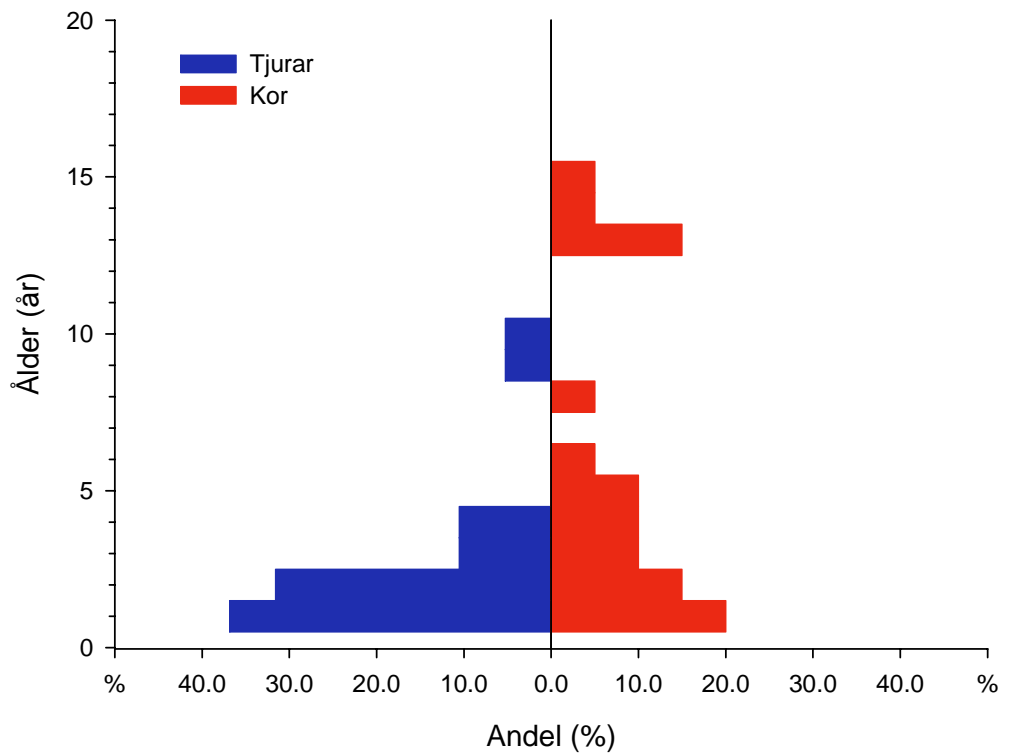
Figur 2. Reproduktionsutvecklingen mätt som medelantal gulekroppar bland älgkorna i Hållnäs under de fem senaste jaktåren (1999 – 2004).

Slaktviktsutvecklingen i Hållnäs

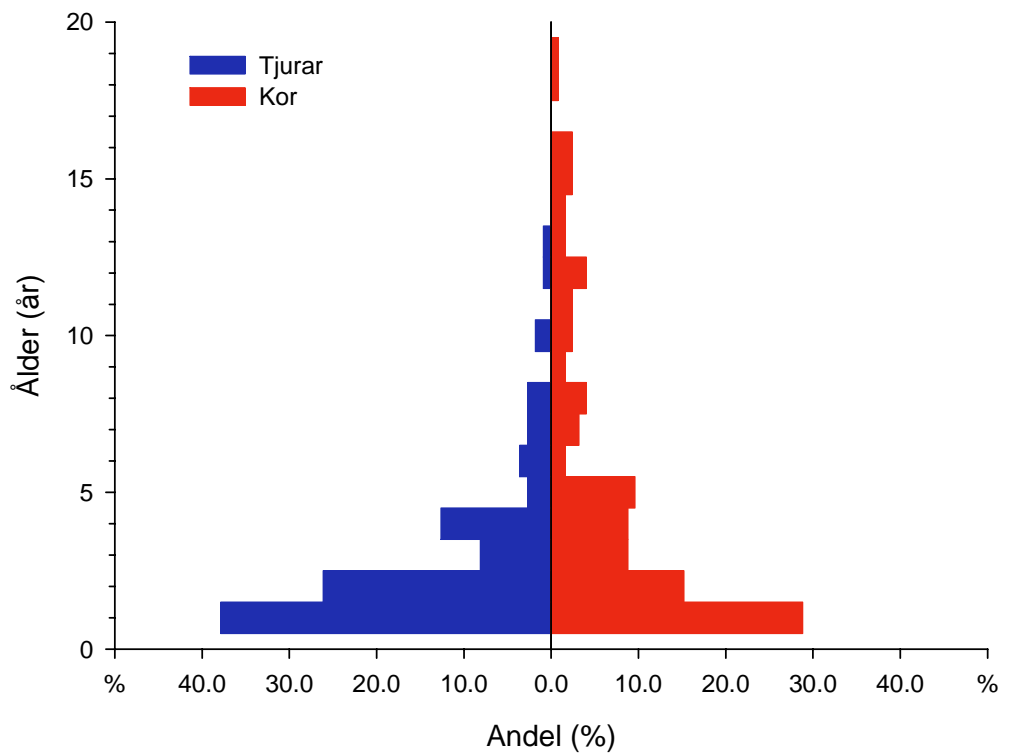
Figur 3. Slaktviktsutvecklingen mätt som medelvikt bland vuxna kor (röda symboler) och tjurar (blå symboler) i Hållnäs under de fem senaste jaktåren (1999 – 2004).

Ålderspyramid 2004

Figur 4. Åldersfördelningen bland fällda älgar i Hållnäs för jaktåret 2004.

Ålderspyramid 1999 - 2004

Figur 5. Sammanlagda åldersfördelningen bland fällda älgar i Hållnäs för jaktåren 1999 - 2004.

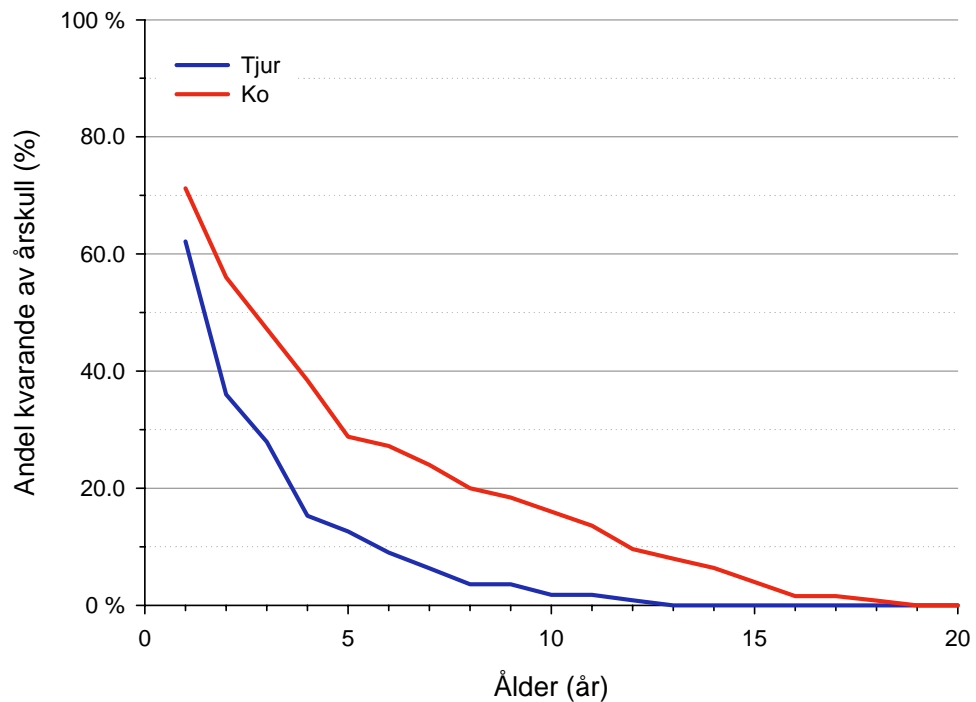
Har man kunskap om åldern är det möjligt att beräkna den åldersberoende fruktsamheten. Tillsammans med åldersfördelningen bland älgkorna, är den åldersberoende reproduktionen en viktig faktor för att kunna göra en saklig avskjutningsberäkning i Hållnäs. Med hjälp av åldersfördelningarna i figur 5 är det möjligt att hjälpligt räkna fram en överlevnadskurva (figur 6).

Genom tjurarnas högre dödlighet minskar andelen kvarvarande tjur snabbt och vid fem års ålder finns nästan bara 10 % kvar av en årskull (figur 6). Detta är den viktigaste anledningen till varför det har blivit ovanligt att man faller stora tjurar med troféhorn. Orsaken är naturligtvis att det är få tjurar lyckas överleva till kapital ålder.

För korna är motsvarande siffra drygt 25 %, vilket innebär att drygt en fjärdel av en årskull finns kvar efter fem år (figur 6).

Följer man åldersfördelningen årligen kan man med tiden se om förändringar i avskjutningen påverkar sammansättningen. Om man löpande samlar åldersdata på ett korrekt sätt, kan man rekonstruera stammen genom att räkna ut hur många älgar som fanns i Hållnäs under föregående år och därmed kan man beräkna hur många kalvar som fötts.

Andel överlevande till en viss ålder

Figur 6. Andel överlevande älgar till en viss ålder i Hållnäs sammantaget för jaktåren 1999 - 2004.

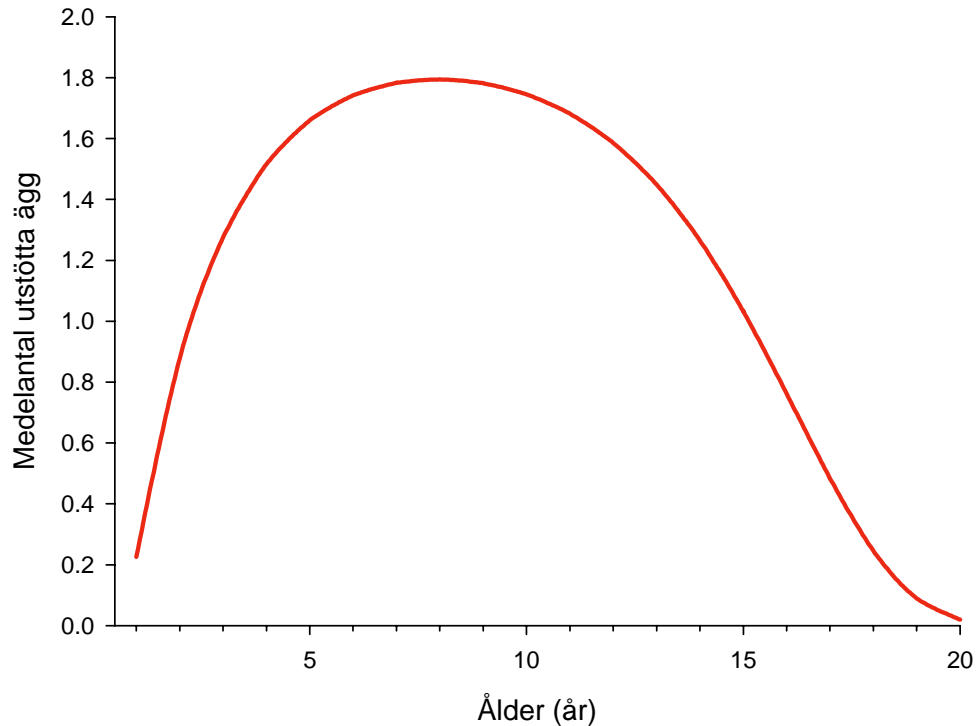
Reproduktion

Som framgår av Tabell 1 är den genomsnittliga reproduktionen bland korna i Hållnäs någorlunda bra och avviker inte från andra älgstammar i landsdelen.

Åldersberoendet i reproduktionen hos älgkorna i Hållnäs är tydligt. Som i många andra områden brunstar förhållandevis få ettåriga kvigor. Medelantalet avstötta ägg var drygt 0,2 per kviga. På grund av att ungdjuren utgör en stor andel i hondjurspopulationen, sänks den genomsnittliga reproduktionen avsevärt i Hållnäs. Som jämförelse kan nämnas att i många områden i mellersta och södra delarna av landet brunstar endast ett fåtal kvigor. I motsats till kvigorerna producerar flera vuxna kor två ägg i Hållnäs.

Figur 7 visar det genomsnittliga åldersberoendet i reproduktionen. Eftersom materialet från flera åldersklasser är statistiskt svagt, har data från olika åldrar kombinerats. Beräkningen över åldersberoendet har därför sina begränsningar. Självklart kan detta förbättras om mer reproduktionsdata samlas in. Ett alternativ är att kombinera data från fler år och därigenom få en stabilare bild över åldersberoendet i reproduktionen.

Åldersberoende reproduction

Figur 7. Älgkornas åldersberoende reproduction i Hållnäs.

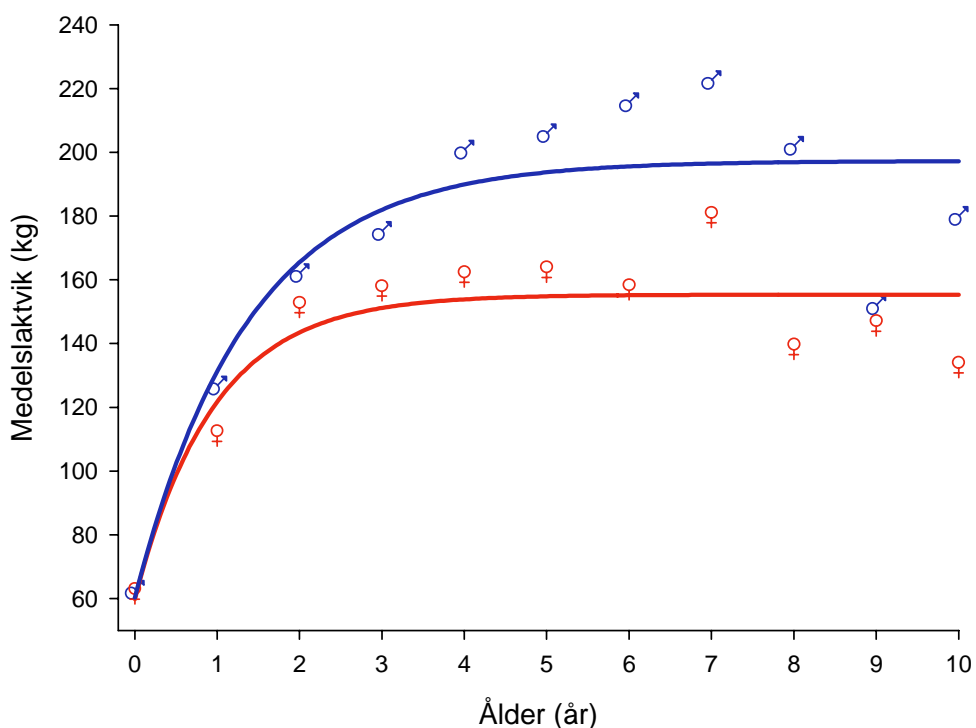
Vikt

Tjurarna är som väntat avsevärt tyngre i jämförelse med korna i Hållnäs (figur 8). De kapitala tjurarna borde väga mer än ca 210 kg (slaktvikt) som vuxna. Korna stannar av i viktutvecklingen vid tre års ålder och håller därefter en genomsnittlig vikt på ca 160 kg. Korna väger således ca 50 kg mindre än tjurarna som vuxna. Som jämförelse kan nämnas att skillnaden mellan könen kan bli ända upp till 100 kg i vissa områden i Norrland.

Kalvvikter är speciellt intressanta eftersom de bättre återspeglar stammens tillstånd. Uppgifter om kalvvikter registreras från och med 2004 via nätet i jakt databasen ÄLGBAS genom att jaktlagen själva lägger in uppgifter om fälld älgar. Det kan konstateras att medelvikten bland rapporterade kalvar (36 djur) inte skiljer sig nämnvärt mellan könen (Tabell 1).

Det är viktigt att vara noga vid vägningen eftersom tillståndsutvecklingen för populationen i Hållnäs snabbare kan upptäckas, via eventuella förändringar i kalvvikter mellan år. Sådana förändringar kan tidigare ge fingervisningar om ändrade förhållanden i födotillgång eller förändringar i konkurrenssituationen. Väg därför med vågar – gissa eller skatta inte vikten på basis av något annat kroppsmått.

Slaktviktsutveckling i Hållnäs

Figur 8. Slaktvikt för tjurar (blå symboler) och kor (röda symboler) och dess åldersberoende.

Horn

Hornutvecklingen, mätt som antalet taggar (figur 9), är ungefär som andra områden i denna del av landet. Sannolikt kan vissa tjurar utveckla skovelhorn. Det finns ett fåtal tjurar som blir så gamla (se diagram på åldersfördelningen).

Hornutveckling i Hållnäs

Figur 9. Medelantal taggar och dess åldersberoende.

Sammanfattning

Älgpopulationen i Hållnäs ser främst ut att vara utsatt för en fastlagd avskjutningskvot med avseende på antalet älgar som årligen skall fällas. Denna gör att det främst är andelen tjurar minskar och med den en allt lägre medelålder. På motsvarande sätt ökar medelåldern bland älgkorna, vilket i sin tur gör att reproduktionstalen stiger.

För att kunna bedriva en effektiv älgförvaltning är ett bra faktaunderlag en förutsättning. Rapporten innehåller analyser av insamlad data från Hållnäs (tidigare Saxmarken – Hållnäs) De resultat som redovisas är viktiga i det fortsatta förvaltningsarbetet. Information som hur många kalvar som produceras och hur dödligheten är bland tjurar, kor och kalvar är en förutsättning. Sådan information gör det möjligt att prognostisera älgstammens utveckling. Kombinerat detta med en korrekt genomförd flyginventering och välrapporterad Älgobs, som ger uppgifter om hur många älgar det finns i området samt hur dessa fördelas över kön och åldersklasser, är utgångspunkten för lyckad älgförvaltning den bästa möjliga. Kompletteras datamaterialet från Hållnäs med noggranna uppgifter om kalvvikter och hur dessa utvecklas i framtiden kan viss information om hur per capita födotillgången utvecklas i området.

Tänk på att beräkningen av höstens avskjutning behöver ett mål för den önskade vinterstammens sammansättning och täthet!

Arbetet har utförts av:

